

Toruń, 27.02.2023 r.

dr hab. Zdzisław POLCIKIEWICZ, prof. UMK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Moniki Muszyńskiej

na temat:

„POLICJA WE WSPARCIU WŁADZ CYWILNYCH I SPOŁECZEŃSTWA W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH”

Rozprawa doktorska Pani mgr Moniki Muszyńskiej pt. „Policja we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych” została opracowana w Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, pod kierownictwem naukowym dr. hab. inż. Tomasza Rubaja. Dysertacja odnosi się do ważnego i aktualnego problemu, jakim jest rola i funkcjonowanie Policji w sytuacjach kryzysowych zagrażających bezpieczeństwu wewnętrznemu Polski.

Jedną z najważniejszych funkcji naszego państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa obywateli, poprzez przeciwdziałanie wszelkiego rodzaju zagrożeniom, czyli potencjalnym lub istniejącym zjawiskom, sytuacjom, zdarzeniom bądź działaniom, które w sposób pośredni lub bezpośredni mogą godzić w interesy narodowe, bądź indywidualne społeczeństwa. Dotyczy to nie tylko bezpieczeństwa zewnętrznego, czyli zdolności do obrony przed agresją ze strony innych państw, ale także bezpieczeństwa wewnętrznego. Ten rodzaj bezpieczeństwa wyraża się zdolnością narodu do obrony jego wewnętrznych wartości przed różnymi zagrożeniami.

Policja to grupa dyspozycyjna, która w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa odgrywa najważniejszą rolę, gdyż ponosi największą odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i porządku publicznego, a przede wszystkim za ochronę obywateli przed różnymi zagrożeniami. Jest bowiem organem znajdującym się najbliżej ludzi oraz ich problemów. Musi zatem szybko i skutecznie reagować na wszelkiego rodzaju zagrożenia i kryzysy oraz sprawnie działać w każdych warunkach. Dlatego, z uwagi na szerokie spektrum zadań ustawowych oraz jasno nakreśloną rolę w społeczeństwie, jest traktowana jako kluczowy podmiot wykonawczy podczas reagowania na sytuacje kryzysowe i kryzysy o charakterze wewnętrznym. Trzeba jednak stwierdzić, że współczesne środowisko bezpieczeństwa jest bardzo dynamiczne, złożone i zmienne. Obok tradycyjnych zagrożeń o charakterze militarnym, sukcesywnie pojawiają się w nim nowe niebezpieczeństwa niemilitarne, których częstotliwość oraz intensywność są coraz większe. Nierzadko zagrożenia te są trudne do przewidzenia, a ich skutki mogą zagrażać życiu, zdrowiu czy mieniu wielu osób. Duża liczba niebezpieczeństw powoduje szerokie spektrum sytuacji kryzysowych, wpływających negatywnie na poziom bezpieczeństwa państwa. Dlatego współczesny dynamizm uwarunkowań bezpieczeństwa wymusza niejako stałe dostosowywanie się organów państwa do nowych zagrożeń, wyzwań, ale także szans. Policja, aby sprostać nie tylko istniejącym, ale także pojawiającym się w przyszłości sytuacjom kryzysowym musi ściśle współpracować i współdziałać z administracją oraz innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo naszego kraju w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustaw. Kooperacja musi być jednak ciągle doskonalona

i dostosowywana do aktualnych uwarunkowań, a szczególnie zagrożeń pojawiających się wewnątrz naszego państwa.

Powyższe fakty i argumenty wskazują na potrzebę eksploracji naukowej tego obszaru, a tym samym potwierdzają celowość i trafność wyboru problematyki badawczej przez Doktorantkę oraz o użyteczności uzyskanych wyników dociekań naukowych. Autorka, w oparciu o aktualne badania własne, dokonała udanej próby weryfikacji i aktualizacji obowiązujących procedur oraz sposobów działania oraz współdziałania Policji z innymi podmiotami podczas wsparcia administracji i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych, wskazując także pożądane kierunki zmian. Deficyt aktualnych opracowań podejmujących tę problematykę świadczy o oryginalności i nowatorstwie dysertacji. Dotychczasowe publikacje (także naukowe), wprawdzie bardzo liczne, odnoszą się głównie do rutynowych działań Policji na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Natomiast przedłożona dysertacja stanowi interesujący, a przy tym syntetyczny i kompleksowy materiał naukowy, poświęcony bardzo ważnej i niestety rzadko podejmowanej problematyce, jaką jest podnoszenie skuteczności Policji oraz integracji i koordynacji wspólnych działań tej formacji z innymi instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami podczas zdarzeń kryzysowych.

Inspiracją do podjęcia wysiłków badawczych przez Doktorantkę były jej osobiste zainteresowania oraz doświadczenia wynikające z dotychczasowej służby, jako funkcjonariuszki Policji, podczas której dostrzegła potrzebę doskonalenia funkcjonowania tej formacji w kilku istotnych obszarach, a szczególnie istniejących procedur wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa.

1. Ocena formalna rozprawy

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska składa się ze wstępu, rozdziału metodologicznego, trzech rozdziałów merytorycznych, zakończenia, a także bibliografii oraz załączników i liczy w sumie 261 stron tekstu. Dysertacja stanowi spójną całość, rozdziały merytoryczne są logicznie uporządkowane i ściśle związane z tematem oraz z rozwiązywanymi problemami badawczymi. Na pozytywne podkreślenie zasługuje zakończenie każdego rozdziału wnioskami, które w sposób dość zwięzły i syntetyczny dają odpowiedź na rozpatrywane w nim problemy naukowe. Treści rozdziałów zostały wzbogacone wykonanymi czytelnie i przejrzysto: rysunkami (w sumie 7), zawierającymi m.in. fazy czy przykładowy przebieg sytuacji kryzysowej; tabelami (razem 42) przedstawiającymi charakterystykę respondentów, uzyskane wyniki badań czy wartości niezbędne do obliczenia korelacji Persony; schematami (ogółem 25) prezentującymi m.in. kryteria typologii, klasyfikację i rodzaje zagrożeń, formy działań i współdziałania Policji z innymi podmiotami; oraz wykresami (razem 32), na których zobrazowano głównie procentowy rozkład odpowiedzi respondentów. Uzupełnieniem tematyki zaprezentowanej w rozdziałach merytorycznych są także dwa załączniki, w których Doktorantka zamieściła narzędzia badawcze, takie jak kwestionariusz ankiety oraz arkusz obserwacji uczestniczącej wraz z uzyskanymi wynikami badań.

Dysertacja jest poprawna pod względem stylistyczno-gramatycznym. Język stosowany podczas pisarskiego opracowania wyników badań jest czytelny i zrozumiały. Autorka używa właściwej, aktualnej terminologii specjalistycznej, zgodnej z obowiązującymi publikacjami, w tym także dokumentami normatywnymi. Na ogół przestrzegane są zasady interpunkcji oraz prawidłowo stosowane odwołania.

Doktorantka wykorzystwała w procesie badawczym dość liczne źródła publicystyczne. Bibliografia obejmuje 182 różne pozycje, w tym ponad połowę (w sumie 98) stanowią publikacje zwarte (razem 51) i specjalistyczne artykuły. Pozostałe źródła to akty prawne (34) oraz źródła internetowe (50). Dobór piśmiennictwa uważam za prawidłowy, rozbudowany i wyczerpujący podjętą problematykę. Wydawnictwa książkowe są w dużej części aktualne

i zawierają wartościowe treści. Zdecydowana większość źródeł wymienionych w bibliografii została wykorzystana w trakcie opracowania rozprawy, o czym świadczą liczne przypisy (w sumie 396). Szkoda jednak, że Doktorantka nie korzystała z dostępnej literatury obcojęzycznej, przez co mogła dodatkowo wzbogacić prezentowane treści o doświadczenia formacji policyjnych funkcjonujących w innych państwach, szczególnie w zakresie rozwiązań stosowanych podczas ich użycia i działania w sytuacjach kryzysowych.

2. Ocena metodologiczna rozprawy

Doktorantka wykazała się dobrą znajomością metodyki badań naukowych, w sposób poprawny sformułowała cele (poznawczy, praktyczny) oraz główny problem badawczy. Ze względu na złożoność problemu głównego, dla jego rozwiązania, sformułowała cztery problemy szczegółowe, które umożliwiły zbadać obszary wiedzy dotyczące m.in.: roli i uwarunkowań działań Policji w sytuacjach kryzysowych, zagrożeń niemilitarnych powodujących kryzysy i sytuacje kryzysowe, współdziałania Policji z innymi podmiotami bezpieczeństwa podczas wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach zagrożeń czy też obszarów i kierunków zmian dla poprawy skuteczności Policji. Moje zastrzeżenia dotyczą jednak przedmiotu badań, który Doktorantka określiła jako „działania Policji we wsparciu i zabezpieczeniu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych”. Pojęcie „wsparcie” zostało zdefiniowane, natomiast nie wyjaśniono, jak rozumie Doktorantka termin „zabezpieczenie”. W sposób adekwatny do głównego problemu oraz problemów szczegółowych zostały sprecyzowane nieco nazbyt rozbudowane hipotezy, które zdeterminowały metody prowadzenia badań oraz ich organizację i realizację. Trzeba zaznaczyć, że Doktorantka zastosowała pewne ograniczenia badawcze. Do diagnozy współpracy i współdziałania Policji z innymi podmiotami bezpieczeństwa, przyjęła tylko te najważniejsze (jej zdaniem). Było to uzasadniane, ze względu na szeroki wachlarz różnych instytucji, służb, inspekcji i straży, wspierających władze cywilne i społeczeństwo w sytuacjach kryzysowych, a także trudności w dostępie do materiałów spowodowane specyfiką służb specjalnych.

Doktorantka w sposób prawidłowy dobrała oraz stosowała metody i techniki badań, a także umiejętnie posługiwała się narzędziami badawczymi. Dzięki temu weryfikacja hipotezy posiada właściwy przebieg. Proces badawczy był realizowany zgodnie z kanonami metodologicznymi. Na pozytywne podkreślenie zasługuje fakt, że podczas badań w celu weryfikacji hipotez Doktorantka, oprócz wielu metod teoretycznych, wykorzystwała również metody i techniki empiryczne, co znacznie podnosi wartość i wiarygodność uzyskanych rezultatów. Główną metodą zastosowaną w badaniach eksploracyjnych było badanie sondażowe techniką ankietowania z wykorzystaniem narzędzia, którym był autorski kwestionariusz ankiety. Składał się on z 14 pytań merytorycznych, z których większość stanowiły pytania o specyfice zamkniętej (w sumie 12), co mogło w pewnym stopniu ograniczyć swobodę wypowiedzi respondentów, a tym samym poznanie ich osobistych opinii i poglądów. Na pozytywne podkreślenie zasługuje fakt, że badania zostały przeprowadzone w 2022 r. w dwóch bardzo licznych próbach badawczych, dla których obliczono współczynnik korelacji Pearsona. Pozwoliło to na rozpatrzenie problemów badawczych zawartych w dysertacji z dwóch różnych perspektyw. Doboru respondentów dokonano w sposób losowy. Pierwsza badana grupa liczyła 385 osób i obejmowała pełnoletnich obywateli zamieszkujących terytorium Polski, którzy interesują się bezpieczeństwem naszego państwa. W skład drugiej grupy wchodziły osoby zatrudnione w administracji samorządowej (w sumie 388 osób) zajmujące się problematyką związaną z sytuacjami kryzysowymi. Dla uzyskania maksymalnej wiarygodności wyników badań ankietowych, w procesie ich opracowania, Doktorantka wykorzystwała narzędzia statystyczne, co świadczy o jej rzetelności i sumienności. Rezultaty badań sondażowych opisano w rozdziale 4 dysertacji.

W badaniach empirycznych Autorka wykorzystwała także metodę obserwacyjną, zarówno w sposób uczestniczący, jak i bierny. Zastosowanie tej metody było możliwe podczas wykonywania obowiązków i zadań służbowych przez Doktorantkę, która jest funkcjonariuszką Policji. Osobista obserwacja dostarczyła Autorce wielu istotnych spostrzeżeń wykorzystanych w treści rozprawy, a jej szczegółowe wyniki zostały udokumentowane w arkuszu obserwacji (załącznik 2). Zastosowanie w procesie badawczym metody obserwacyjnej przyczyniło się do zwiększenia obiektywizmu Doktorantki podczas formułowania wniosków.

Podsumowując, pozytywnie oceniam zarówno umiejętności Doktorantki w zakresie organizacji i prowadzenia badań naukowych, jak i stronę metodologiczną rozprawy.

3. Ocena merytoryczna rozprawy

Rozprawa doktorska opracowana przez mgr Monikę Muszyńską stanowi udaną próbę diagnozy obecnego stanu współpracy Policji z innymi podmiotami bezpieczeństwa podczas przeciwdziałania zdarzeniom kryzysowym. Głównym celem dysertacji było zbadanie roli i zadań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych, a także wskazanie racjonalnych i naukowo uzasadnionych obszarów oraz kierunków doskonalenia jej działań. Dla osiągnięcia tego celu Doktorantka przyjęła czytelną i przejrzystą strukturę rozprawy.

We **wstępie** zaprezentowano uzasadnienie podjęcia problematyki badawczej, wyjaśniono podstawowe kwestie terminologiczne oraz przedstawiono strukturę i zawartość poszczególnych rozdziałów rozprawy.

Rozdział 1 w całości poświęcono metodologii badań, a jego układ jest typowy dla dysertacji. Doktorantka zaprezentowała w nim: sytuację problemową; przedmiot i cel badań; problemy i hipotezy badawcze; metody, techniki i narzędzia stosowane w procesie badawczym; organizację i przebieg procesu badań oraz charakterystykę próby badawczej.

Rozdział 2 jest rozdziałem ogólnym, wprowadzającym do rozpatrywanej problematyki. Rozpoczyna się od podrozdziału, który ma dużą wartość histograficzną. Rozważania Autorki dotyczą bowiem genezy formacji policyjnych w Polsce na przestrzeni wielu wieków, praktycznie od powstania naszego państwa do współczesności. Dalsza część rozdziału ma walory poznawcze. Doktorantka przedstawiła bowiem aktualne podstawy prawne funkcjonowania Policji oraz jej strukturę i zadania. Szkoda, że ograniczyła się tylko do wyszczególnienia zasadniczych ustaw i rozporządzeń dotyczących Policji (w sumie 22), nie przybliżając i nie interpretując najważniejszych zapisów zawartych w tych dokumentach. Szczegółowo zaprezentowano natomiast wieloszczeblową organizację Policji oraz najważniejsze zadania realizowane przez tę formację na rzecz bezpieczeństwa naszego państwa i społeczeństwa. Końcowa część rozdziału, a dokładnie ostatni podrozdział, dotyczy form i metod działania Policji. Doktorantka stwierdziła, że formy oraz metody działania Policji są bardzo liczne, obszerne i zróżnicowane oraz zostały wskazane w wielu aktach prawnych (str. 70). Szkoda, że w rozdziale nie wyjaśniła znaczenia tych pojęć oraz nie zaprezentowała autorskiej klasyfikacji najważniejszych form i metod działania formacji. W mojej ocenie, ten podrozdział bardziej dotyczy spektrum czynności wykonywanych przez Policję, niż ogólnych form i metod jej działania.

W **rozdziale 3**, który jak poprzedni także ma charakter teoretyczny, Doktorantka, w oparciu o różne, aktualne źródła publicystyczne (leksykalne i naukowe), przedstawiła definicje takich terminów, jak „kryzys” oraz „sytuacja kryzysowa” oraz zależności i różnice między tymi pojęciami. Dokonała także wnikliwej oceny cech charakterystycznych, w tym przyczyn, przebiegu i skutków kryzysów i sytuacji kryzysowych. Dużo uwagi poświęciła identyfikacji zasadniczych zagrożeń niemilitarnych, które mogą wywołać sytuację kryzysową i kryzysy, przybliżyła ich klasyfikację według różnych kryteriów, a także zasadnicze

właściwości współczesnych niebezpieczeństw. Autorka słusznie konkluduje, że można wyróżnić wiele kryteriów klasyfikujących zagrożenia, gdyż jest to zbiór otwarty z uwagi na zmieniającą się rzeczywistość. Chociaż najgroźniejsze są zagrożenia militarne, to jednak najczęściej kryzysy i sytuacje kryzysowe powodują zagrożenia niemilitarne, takie jak: naturalne, terrorystyczne, cywilizacyjne oraz społeczne.

Najwartościowszą częścią dysertacji jest **rozdział 4**, który ma charakter nie tylko teoretyczny, ale przede wszystkim empiryczny. Pierwsza część rozdziału (teoretyczna) dotyczy charakterystyki współpracy i współdziałania Policji władzami administracyjnymi, siłami zbrojnymi, wybranymi instytucjami i organizacjami cywilnymi oraz działań podejmowanych przez Policję na rzecz wsparcia tych podmiotów w sytuacjach kryzysowych. Doktorantka przedstawiła także praktyczne doświadczenia wynikające z tej współpracy na podstawie dotychczasowych sytuacji kryzysowych, takich jak np. pandemia SARS-CoV-2. W drugiej części rozdziału Autorka zaprezentowała wyniki własnych badań empirycznych dotyczących oceny dokonanej przez respondentów dotychczasowej działalności Policji oraz współpracy tej formacji z innymi podmiotami w warunkach poważnych zagrożeń. Na tej podstawie zidentyfikowała mankamenty, które zasadniczo wpływają na funkcjonowanie Policji. Adekwatnie do stwierdzonych niedociągnięć Doktorantka, uwzględniając również rozważania i wnioski z poprzednich rozdziałów, określiła obszary i kierunki zmian, które mogą zwiększyć sprawność działania Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa oraz poziom integracji i koordynacji z innymi podmiotami w sytuacjach kryzysowych, a tym samym poprawić bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli. Z tych względów rozdział posiada walory użyteczne. Doktorantka słusznie wskazuje na potrzebę przyjęcia rozwiązań systemowych, szczególnie w takich obszarach jak: personalny, organizacyjny, prawno-proceduralny, edukacyjny czy techniczny. Uważam jednak, że rozdział miałby jeszcze większą wartość, gdyby Doktorantka odniosła się w nim także do doświadczeń formacji policyjnych innych państw, szczególnie w zakresie rozwiązań stosowanych podczas ich użycia i działania w sytuacjach kryzysowych, które można zaimplementować w naszych narodowych uwarunkowaniach, przyczyniając się w ten sposób do zwiększenia sprawności działania Policji. Mogło to dodatkowo wzbogacić prezentowane treści oraz nadać pracy charakter komparatywny.

W **zakończeniu** Doktorantka, na podstawie wniosków uzyskanych z przeprowadzonych badań, odniosła się do stopnia rozwiązania przyjętych szczegółowych problemów badawczych oraz weryfikacji hipotez. Wskazała na potrzebę dalszego prowadzenia badań naukowych, chociaż nie wskazała obszarów, które wymagają dalszej lub pogłębionej penetracji naukowej.

Reasumując, rozprawa jest wymiernym rezultatem wysiłków naukowych Doktorantki i stanowi kompleksowy zbiór treści dotyczących współpracy i współdziałania Policji z innymi podmiotami w czasie sytuacji kryzysowych. Autorka w sposób właściwy i oryginalny rozwiązała problemy badawcze, pozytywnie zweryfikowała hipotezy, a tym samym osiągnęła założone cele. Dysertacja jest poprawna pod względem metodologicznym i merytorycznym. To syntetyczny materiał oparty o podstawy naukowe zawierający wnioski, propozycje i rozwiązania, które mogą, a nawet powinny, być wykorzystane w praktyce dla zwiększenia sprawności i skuteczności działania Policji we wsparciu i zabezpieczeniu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych, a tym samym poprawy bezpieczeństwa naszego państwa. Z tych względów dysertacja ma charakter użyteczny i stanowi niewątpliwą wkład w rozwój teorii i praktyki bezpieczeństwa. Stwierdzam, że Doktorantka posiada dobry poziom wiedzy w obszarze bezpieczeństwa i jest przygotowana do prowadzenia samodzielnych badań naukowych.

4. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska opracowana przez Panią mgr Monikę Muszyńską pt. „Policja we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych” spełnia wymagania określone w ustawie z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, a także w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Całość rozprawy **oceniam pozytywnie** i wnioskuję o przyjęcie dysertacji do dalszego postępowania kwalifikacyjnego oraz o **dopuszczenie Doktorantki do jej obrony**.

Jednocześnie proszę Doktorantkę, aby w czasie obrony odniosła się do następujących problemów:

1. Przedmiotem badań niniejszej pracy są „działania Policji we wsparciu i zabezpieczeniu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych”. Pojęcie „wsparcie” zostało zdefiniowane, ale proszę wyjaśnić jak rozumie Pani termin „zabezpieczenie”?

2. W rozdziale 2 stwierdzono, że formy oraz metody działania Policji są bardzo liczne, obszerne oraz zróżnicowane (str. 70). Proszę wyjaśnić znaczenie pojęć „formy” i „metody” oraz przedstawić własną (autorską) klasyfikację najważniejszych form i metod działania Policji w sytuacjach kryzysowych.

3. Proszę uzasadnić, dlaczego w rozprawie nie wykorzystwała Pani doświadczeń formacji policyjnych innych państw, szczególnie w zakresie rozwiązań stosowanych podczas ich użycia i działania w sytuacjach kryzysowych, które można zaimplementować w naszych narodowych uwarunkowaniach, przyczyniając się w ten sposób do zwiększenia sprawności i skuteczności działania polskiej Policji. Na przykładzie dowolnie wybranego państwa proszę omówić funkcjonowanie Policji w sytuacjach kryzysowych.

4. Proszę wskazać pożądane kierunki prowadzenia dalszych badań naukowych, dotyczących funkcjonowania Policji w sytuacjach kryzysowych.

dr hab. Zdzisław POLCIKIEWICZ, prof. UMK

Zdzisław Polcikiewicz